

Незважаючи на перехід війни у затяжну фазу, для України важливо продовжувати формувати ефективну модель позиціонування культури в середині системи та за її межами, зберігати, відновлювати і повертати культурну спадщину держави, мати чітку стратегію підвищення позитивного іміджу країни на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Стратегія Українського Інституту на 2020-2024 роки. *Офіційний веб-портал*. URL: [strategy-ukrainian-institute-3.pdf \(ui.org.ua\)](#) (дата звернення 03.01.2024 р.).
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. *Президент України*: офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення 03.01.2024 р.).
3. Nye, Joseph. *Soft Power. The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004. 192 p.

Зарічняк Олег Олександрович

Здобувач третього рівня вищої освіти.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ КІНЕМАТОГРАФІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Спроби поширити ідеї «рах moscovita» з усіма їх варіаціями на території України беруть свої витoki задовго до відновлення незалежності. Одним із важливих інструментів, що використовувався для пропаганди даних наративів було кіно. Із самого початку його популяризації, на території України, воно майже повністю перебувало під контролем радянської тоталітарної/авторитарної влади й працювало на продукування ідеологічних концептів Радянського Союзу. Винятки із цього правила зазвичай не проходили державну цензуру, а долі авторів які занадто сильно відхилились від встановленого владою курсу завершувались трагічно, згадаємо тих самих О. Довженка або ж С. Параджанова,

З відновлення незалежності України почався новий етап інформаційної війни. Мистецтво і, зокрема, кінематограф в умовах сучасності й досі використовується як інструмент впливу на маси, хоча інтеграція ідеологем в структуру фільмів стало складнішим і менш очевидним для пересічного споживача. Важливості даній проблемі додали події 2014 року. Після початку гібридної війни розв'язаної Росією, питання

кінематографії стало складовим національної безпеки України.

Період від проголошення незалежності й до 1998 року характеризують крахом українського кінематографа. Інформаційний простір був повністю окупований східними продуктами, не залишаючи місця для вітчизняного. Навіть всупереч все більшій популяризації американського кінопродукту, дубляж в домінуючій кількості був російським. Причини є доволі очевидними. Унаслідок русифікації України, до 1991 року український кінематограф поступово зник як масове явище. Виробництво фільмів українською мовою на Ялтинській, Одеській та Київській кіностудіях припинилося, там переважно знімали російськомовні стрічки [3]. Щоб зрозуміти масштаби проблеми поглянемо на дані наведені Любомиром Госейком в його роботі: «...на екранах столиці: з 98 стрічок, показаних упродовж тижня від 18 до 24 лютого 1991 року, – тільки дві українського виробництва, та й ті в російськомовній версії» [1, с. 384].

Першим серйозним кроком державної влади в галузі кіно стало прийняття закону «Про кінематографію» від 13 січня 1998 року. Саме там на папері задекларовано основні цілі та стратегії формування державної політики у сфері кінематографа:

- 1) забезпечення формування державної політики у сфері кінематографії;
- 2) визначення пріоритетних напрямів діяльності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері кінематографії;
- 3) забезпечення загального доступу суспільства до творів української, європейської та світової кінематографії;
- 4) створення умов для розвитку всіх видів кінематографічної діяльності;
- 5) сприяння творчому розвитку молодих авторів і виконавців фільмів;
- 6) сприяння розвитку освіти, творчому вдосконаленню у сфері кінематографії;
- 7) сприяння поширенню кінематографічної культури, розвитку кінематографічної діяльності, популяризації кінематографі [4].

Важливо акцентувати на відсутності якихось прописаних обмежень у відборі фільмів, які допускатимуться до публікації. Перелік тем, що будуть з'являться лише в редакціях 2015 року і пізніше. До тих пір в український медіапростір і надалі просочувались фільми та серіали в яких дискредитувався образ українців, пропагувались ідеї меншовартості українського народу, періодично звучали фрази, що можна було б розцінювати як посягання на територіальну цілісність України. Так в українському медіапросторі роками демонструвалися серіали присвячені російській армії, правоохоронним органам тощо («Солдати», «Кадети», «Вулиці розбитих ліхтарів»)

Що цікаво, теми українського кіно, де акцентувалась увага на національних героях або ж культових подіях вітчизняної історії, зазвичай негативно сприймалися російською владою та соціумом. Часто ці настрої

проектувалися і на територію України. Яскравим прикладом, є художня кінострічка Юрія Ілленка, що була першим повнометражним, великобюджетним фільмом періоду незалежності. На цей час «Молитва...» займає 36-у позицію у списку 100 найкращих фільмів в історії України. Ось що пише сам автор у своїй автобіографії про події після виходу фільму: «Нарешті зняв проект «Молитва за гетьмана Мазепу», до якого йшов близько третини свого життя. Фільм для показу в Росії заборонив міністр культури РФ Михайло Швидкой. Думав, що це стосується лише Російської Федерації, виявилось, що ні, бо Україна все ще інформаційна колонія Росії. Фільм знято з кінопоказів, заборонено для показу по ТВ, не випущено на відео. Не продано за кордон, хоча було багато пропозицій, що перекривали видатки на фільм у десятки разів. Як результат українська влада прискорила кінець кінокар'єри одного із найкращих режисерів історії України[2].

Лариса Брюховецька, одна із найбільш авторитетних дослідниць в галузі кіно вказує, що ще 2004 року відкрито заговорили про окупований інформаційний простір України, а з 2010-го ситуація приниження українського набула статусу державної політики. Мабуть, не дивно, що через рік після цих дат відбувається відновлення Державної служби кінематографії, а через 5 років ліквідація й утворення Державне агентство України з питань кіно, яке функціонує і досі. Також дослідниця наводить слова Ю. Щербака, акцентуючи, що криза кіно це вина не тільки російських впливів: «інформаційний простір України безжально знищує не лише Росія, а й власні безтямні попсоіві олігархи та куплені ними медійники, які (...) вирощують дикий – безнаціональний та аморальний – продукт у вигляді майбутніх циніків, яким чужою є рідна земля та її доля» [6].

Цікавим є той факт, що саме за період президенства В. Януковича, а саме за сприяння його сина, відбувся найбільший приріст у фінансуванні кіновиробництва державою. З 111 млн у 2011 році, сума виділених коштів збільшилась до 176 млн грн у 2012 році, хоча до цього суми були набагато меншими [8]. Велика кількість фахівців, в тому числі Г. Чміль, колишня голова Державної служби кінематографії, вбачають в цьому намагання монополізувати галузь кіно, що в умовах формування авторитарного режиму стало б одним з інструментів легітимізації влади в очах суспільства. Хоч є й інший погляд, за яким його ініціативи мали виключно патріотичні цілі.

Інший важливий факт цього періоду, це мовна політика в галузі кіно. Так в Законі «Про засади державної мовної політики» ми можемо прочитати таку тезу «Виготовлення копій фільмів іноземного виробництва, які розповсюджуються для показу в кінотеатрах, публічному комерційному відео і домашньому відео в Україні, здійснюється мовою оригіналу або із дублюванням або озвученням чи субтитруванням державною мовою, або

регіональними мовами, або мовами меншин на замовлення дистриб'юторів і прокатників з урахуванням мовних потреб споживачів» [5]. Акцентування увагу на регіональних мовах є продовженням політики розповсюдження російської мови, що є характерним для того періоду.

З початком гібридної війни розв'язаної проти України, ми бачимо перші реальні кроки в галузі кіно, щодо очищення від російських впливів. Так в Законі України «Про кінематографію» з'явилися перші обмеження як у вітчизняному кіно і у публікації іноземних стрічок на українському медіаринку. Фільми, які популяризують або пропагують позитивний образ органів держави-агресора, їхні окремі дії, окупацію українських територій в позитивному ключі потрапляють під заборону [4]. З 2021 року, будь-які фільми зняті державою-агресора заборонені для публікації на території України.

Важливим кроком стало створення «Переліку осіб, які створюють загрозу нацбезпеці України». Даний документ отримав неформальну назву Чорний список Міністерства культури України й на цей час вже налічує більш як двісті осіб. На основі цього списку агенція Держкіно створила свій власний Список відеопродукції, забороненої в Україні в якому знаходяться всі фільми яким Держкіно відмовило в прокаті через Статтю №15 Закону України «Про кінематографію», або ж якщо в цих стрічках наявні особи, що входять до «Переліку осіб, які створюють загрозу нацбезпеці України».

Завдяки обмеженню ролі російського контенту і досить успішній політиці Держкіно на чолі з П. Ілленком, сином вже згаданого Ю. Ілленка, період 2014-2019 року є одним із найбільш успішних в галузі кіно. Протягом періоду його керівництва за підтримки Держкіно було завершено виробництво 173 кінопроектів, включаючи 67 повнометражних художніх фільмів, деякі з яких стали переможцями кінофестивалів та лауреатами міжнародних премій. Це дозволило підвищити престиж України на міжнародній арені в галузі кіно й отримати позитивні результати в економічному плані. Крім цього не можна забувати про культурний вплив, адже національний кінематограф зачасти є унікальним і відображає унікальні аспекти культури, історії, традицій та способу життя конкретного суспільства.

Основний інструмент в галузі розвитку національного кіно стало проведення пітчінгів. Дана практика бере початок з 2011 року і чудово себе показала. Так за результатами 11-го пітчінгу Держкіно було розділено 1,5 млрд грн на 101 проект. Зазвичай теми робіт присвячені національним героям, історичним подіям, патріотичній тематиці, що є важливим для формування національної ідентичності. Так, наприклад, однією із тем 18 пітчінгу було «Анімаційні короткометражні фільми тематичні «300-річчя з дня народження Григорія Сковороди».

Період 2019-2024, характеризується черговою кризою, епідемія і війна негативно відобразились в галузі кіно. Ситуацію погіршують постійні скандали

фігурантами яких є Держкіно. Один із них пов'язаний із призначенням на посаду голови установи М. Кудерчук, інший – із рішенням Держкіно про реорганізацію Довженко-Центру. Також, періодично установу критикують за непрозорість розподілу фінансів. Все це будує негативний образ до даної інституції й підриває довіру до даної галузі як у середині країни, так і серед міжнародних партнерів.

На сьогодні ставлення до установи є доволі скептичним, проте у 2023 році нею було опубліковано «Стратегію розвитку кіно в Україні до 2027 року». Зокрема в документі, уривки якого цитує «Лівий берег» йдеться, що держава має створити «сприятливий режим оподаткування при виробництві фільмів», обмежити кількість фільмів, які фінансує щорічно, та ввести критерії оцінки кінопроектів: «в основі кінопроекту має бути сильна історія, що розкриває «ДНК українців», розказана сучасною мовою; архетипний герой, який об'єднує вічні цінності та сучасну реальність; поєднання державних та приватних інвестицій; сильний глядацький та експортний потенціал» [7].

Аналізуючи вище сказе, можемо сказати, що український кінематограф довгий час не міг повноцінно розвиватися через перенасичення російського контенту і стереотипне уявлення менш вартісного і менш якісного вітчизняного продукту. Вплив цього відчувається і сьогодні, оскільки, для досить великої кількості населення український кінематограф є менш цікавим ніж фільми зарубіжних авторів.

Звернення на проблему і перші серйозні кроки в фінансовому плані реалізуються тільки з 2010-2011 рр., а очищення кіноринку від шкідливих проросійських елементів затягнеться ще на декілька років, щодо наукових досліджень на цю тему, то їх і на сьогодні не так багато.

Попри всі обмеження і акцентування уваги на проблему, держава не може повністю контролювати як мінімум інтернет, через який українське суспільство і досі має доступ до російського контенту, але що парадоксально, навіть в умовах війни російський медіапродукт має попит на українському ринку, зокрема, і серед молоді, що ми могли бачити на прикладі російського серіалу «Слово пацана», що зрезонував в українському медіапросторі.

Список використаних джерел

1. Госейко Л. Історія українського кінематографа 1896-1995. Київ, KINO-КОЛО, 2005. 464 с.
2. Ілленко Ю. Дуже коротка (порівняно з життям) автобіографічна довідка. URL: http://www.universum.org.ua/journal/2004/illbio_3.html (дата звернення: 01.04.2024).
3. Понад століття українського кіно. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/ponad-stolittya-ukrayinskogo-kino/> (дата звернення: 01.04.2024).

4. Про кінематографію : Закон України від 13.01.1998 р. № 9/98-ВР : станом на 26 квіт. 2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.04.2024).
5. Про засади державної мовної політики : Закон України від 03.07.2012 р. № 5029-VI : станом на 28 лютого 2018 р. неконституційний. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17> (дата звернення: 01.04.2024).
6. Результати державної політики в кіно України: URL: http://archive-ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=1505 (дата звернення: 01.04.2024).
7. Три роки кризи в Держкіно. Що буде з українським кіно далі? Lb.ua. 26 квітня 2023. URL: https://lb.ua/culture/2023/04/26/553083_tri_roki_krizi_derzhkino_shcho_bude_z.html (дата звернення: 01.04.2024).
8. Українське кіно має залучати гроші за європейським принципом - гендиректорка ОМКФ. Укрінформ. 18.вересня 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3762958-ukrainske-kino-mae-zalucati-grosi-za-evropejskim-principom-gendirektorka-omkf.html> (дата звернення: 01.04.2024).

Морозов Сергій Володимирович

Здобувач третього рівня вищої освіти.

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

ВПЛИВ ЄДИНОГО ТЕЛЕМАРАФОНУ НА РЕГІОНАЛЬНЕ ТЕЛЕМОВЛЕННЯ

Через три тижня після початку війни для захисту національного інформаційного простору рішенням РНБО було створено цілодобовий інформаційний марафон "Єдині новини #UАразом" (далі телемарафон). Рішенням РНБО передбачалось, що трансляція телемарафону є обов'язковою для загальнонаціональних телеканалів новинно-інформаційного напрямку

Але в реальності склалося так, що окрім національних телеканалів марафон був увімкнений майже на усіх регіональних каналах.

Прозорість державного регулювання в сфері телерадіомовлення завжди цікавила не тільки фахівців галузі, але і пересічних громадян та громадських активістів. Вивчення ситуації з трансляцією телемарафона на регіональних телеканалах дозволяє зрозуміти механізми прихованого впливу на регіональне мовлення.

Які чинники впливають на наявність трансляції телемарафону в ефірі місцевих та регіональних каналів?

Частина регіональних та місцевих каналів почали ретрансляцію з власної